

Narcís-Jordi Aragó //

Girona de tots colors

La vida de Narcís-Jordi Aragó és la del compromís cívic en la recerca i la difusió de la cultura gironina. Nosaltres el trobem a casa seva, llegint els textos presentats als Jocs Florals i Literaris Escolars de Girona, del jurat dels quals aquest any forma part. En reconeixement a la seva trajectòria, la Facultat de Lletres de la Universitat de Girona ha acordat concedir-li la Distinció al mèrit cultural.

Girona ja fa quinze anys que té universitat. Com veieu la integració de la seva gent en la ciutat? S'han produït els canvis que esperàveu?

Hauríem de dir que no. Nosaltres pensàvem –potser de manera ingènua– que els professors i estudiants universitaris serien el motor cultural de la ciutat, que les coses canviarien. Això no s'ha produït, la ciutat no se n'ha aprofitat en aquest sentit. Em sap greu assistir a actes i no veure-hi mai la gent que en teoria hi hauria d'haver, tant estudiants com professors. Les facultats de ciències tenen una altra mena de relació amb la societat, a través de les empreses, que segurament és una cosa més profunda i més eficaç. Parlant de la de Lletres, que és la que tant havíem defensat que fos a dins de la ciutat precisament per això, perquè li donés vitalitat, hi ha una certa limitació, frustració.

Quants com vos pensàveu que Girona havia de tenir universitat?

Tenir una universitat a Girona era un desig molt compartit. La gent que tenia interès en la formació i en la cultura entenia

que era necessari que la ciutat tingués un centre d'estudis superiors. Penso que va ser Villar Palasí qui va afavorir l'obertura de col·legis universitaris, una fórmula que es va interpretar com una estratègia per diluir la protesta universitària que s'havia anat fent grossa a Barcelona o Madrid. El resultat foren centres petits, pacífics i sense problemes.

Com era el vostre món de joventut?

La joventut era molt sotmesa als pares, cosa que avui sembla inexplicable. Els pares eren unes persones a les quals s'havia d'obeir, la seva voluntat estava per damunt de les apetències personals. Era un món de joves molt tancats aquí, que havíem vist el món per un forat i que tampoc no teníem massa ambició per descobrir-lo.

Estem parlant de finals de la dècada dels quaranta. No hi havia un horitzó d'estudis gens interessant; el món aquí s'acabava en el batxillerat o anant a la Normal i sent mestre. També hi havia el Seminari, que impartia una bona formació. Això va motivar que la gent que es quedava fos de la manera que va ser.

No vàreu poder triar estudis?

Sí que es podia triar estudis. La cosa que va condicionar que jo no ho fes va ser que a casa no els venia bé que jo me n'anés. Jo era fill únic, els pares eren relativament grans i jo tampoc en tenia excessives ganes. Aleshores, si m'havia de quedar a Girona, no podia triar els estudis. No vaig fer la carrera contra la meua voluntat, ja m'agradava també, el dret. A més a més, lligava amb la tradició familiar, el meu pare era procurador dels tribunals, el meu avi també, el meu oncle era un advocat important de Girona. Sabia que em seria fàcil obrir-me camí perquè a Girona d'avocats tampoc n'hi havia tants. El que passa és que la meua il·lusió era fer lletres, i em deien: "De moment fes aquesta i després ja veurem". Quan vaig acabar havien passat cinc anys i la cosa encara estava més complicada, i jo el que volia aleshores era fer algun calé. Vaig fer d'avocat durant vint anys, que Déu n'hi do!.

Què us va fer decidir el pas de l'advocacia cap al periodisme i l'escriptura?

La vocació. L'exercici de l'advocacia era per a mi una cosa anti-pàtica. No es tractava de l'estudi del Dret, cosa que sí que m'agradava, sinó el tracte amb la clientela, amb gent amb què t'entens i gent amb què no t'entens gens. És una professió lligada a l'atzar, sense saber si guanyaràs o perdràs; vius sempre de penent que uns senyors decideixin, cosa que pel meu caràcter no m'acabava de satisfer.

La satisfacció que em proporcionava escriure no em provocava cap d'aquests problemes; em sentia realitzat transmetent allò que jo sabia, per crear opinió sobre les coses que passaven, i això devia voler dir que jo em sentia més periodista que cap altra cosa.

Vaig començar a fer periodisme com vaig poder, allà on hi havia possibilitats de fer-ne, com a *Vida Catòlica*, una revista que suplía la falta de llibertat i que s'escapava de la censura, precisament, perquè era de l'Església. Allà podia dir coses –que tampoc no en deia tantes– i donar una visió del món i de la ciutat una mica més oberta que la que donaven els mitjans oficials.

Així doncs, vàreu deixar la comoditat d'una feina estable per llançar-vos a la incertesa de la vida d'escriptor?

Sí, i tant, incertesa total. *Vida Catòlica* era una revista en què no es plantejava que ningú hagués de cobrar res per treballar. Aleshores els joves tampoc no teníem la pretensió de cobrar. També vaig treballar deu anys a la ràdio, en un programa els dissabtes al vespre en paral·lel a la línia de la revista. En aquell temps la gent s'estava a casa per escoltar la ràdio els dissabtes al vespre; aquí tampoc vam cobrar mai ni un ral.

Després va venir *Presència*, que va ser una altra aventura complicada en què tampoc no hi havia diners. Si la gent hagués cobrat no hauria durat ni vuit dies: vam estar deu anys sense cobrar.

De què vivíeu?

Del despatx d'advocat, compaginant ambdues activitats. També durant deu anys vaig fer de corresponçal de *Tele Expres*, però a tant la peça. No en feia prou i havia de seguir fent d'avocat, i això va ser així fins que va sorgir una oportunitat a la Cambra de Comerç, amb un sou estable i una seguretat per al futur, perquè el despatx d'advocat s'anava aprimant a mesura que jo dedicava més esforços i il·lusions a l'exercici viu del periodisme.

Locutor de Ràdio Girona amb Josep Maria Verdura, any 1952

De *Presència* no vaig cobrar mai res. De fet, la revista ens la van tancar per això, perquè no cobràvem. Era una revista que semblava de debò però era amateur, sense un consell de redacció que seguís la normativa vigent, i per aquí ens van enxampar. Com que no van gosar tancar-nos pels continguts, ens van enviar una inspecció de treball, que va veure que allò no era una empresa, amb redactors i director pagant la cotització a la Seguretat Social; allò era un tip de riure! El Tribunal Suprem va reconèixer que hi havia hagut una extralimitació en la decisió del Consell de Ministres.

Aquí reapareix el Narcís-Jordi Aragó advocat?

En aquest procés vaig treballar amb Ramon Congost, pare de la degana de la Facultat de Lletres, que va ser qui ens va representar a Madrid. Ens vam posar d'acord en el redactat, en el qual vam haver de ser hàbils com ells. Ens portaven per la via administrativa i vam jugar a fer el pagès, a dir-los que tenien raó, que havíem fallat, però que no mereixíem una sanció del Consell de Ministres que retirés del Registre de Publicacions l'empresa *Presència*, SA. Haver mantingut els arguments lluny de la politització ens va servir perquè el tribunal ens donés la raó.

Per què *Presència*, per què aquest nom?

Presència la va fundar Manuel Bonmatí. Era corredor de comerç, banquer, havia estat un destacat membre de la Lliga a Girona i periodista per afició. Va voler fer un diari a Girona després de

la Guerra, però el moment era prou complicat per decidir no tirar endavant l'empresa. Sí que va reeixir a editar una revista, per a la qual tenia un permís estrany que se l'autoritzava a intercalar tres pàgines en català. Va tenir la precaució de proposar un títol afí al règim –*Presència*–, que es podia llegir en català i en castellà i que a més a més es podia relacionar amb el *joseantonianisme* “Presente”.

En aquella època Bonmatí, un catalanista convençut, s'havia guanyat una certa bona relació amb el règim. En els primers anys es va posar en mans d'una gent molt radical capitanejada per Carmen Alcalde. Van fer una revista molt ben feta i bonica, però a Bonmatí no li anava gens bé perquè no era el que ell volia. La cosa es va aguantar com va poder durant dos anys, però després van començar a caure multes i segrestos, que era la tàctica del Ministeri: ofegar les publicacions. Quan es van acumular unes quantes multes quantioses es va veure que no es podia continuar i la publicació va passar a nosaltres, cosa que va fer que l'editor visqués durant una època molt tranquil·la. Després nosaltres també ens vam radicalitzar, però cap a una banda que a Bonmatí ja li anava bé, tot i que a la fi també va acabar comportant-li problemes. Va ser molt liberal i ens va deixar fer perquè en el fons el satisfieva veure que, malgrat les distàncies, reproduïem amb un altre estil les lluites que ell de jove havia viscut.

Amb el president Tarradellas a l'exili a Perpinyà, el 1977 (foto: S. Martí)

Sentiu alguna enyorança dels temps de *Presència* i *Tele Expres*?

No, de cap manera. Existeix la nostàlgia de les aventures romàntiques, però no ho era, de bonic. Era estimulante, érem joves, però la situació no era agradable. De cap manera no voldria tornar a allò. Això d'ara està molt més bé. Serà més avorrit, serà menys engrescador, però és la normalitat de la vida. La democràcia és el sistema que funciona més bé, sense ser perfecte, i allò altre era una situació d'injustícia radical i d'opressió permanent. Nosaltres vam fer el que vam fer sense haver vist res més. Jo no sé si el senyor Bonmatí i la gent de la seva generació van tenir una frustració molt més gran que la nostra, que havíem entrat a la vida racional en ple franquisme. El que ara ens sembla impossible nosaltres ho trobàvem normal –fins al cap dels anys que no ens en vam adonar– perquè quedava dins d'aquell món d'obediència com la que devíem als pares. Es

confabulava tot plegat: l'ambient religiós, l'ambient de les famílies. No es podia fugir d'aquest cercle, i tot ajudava que el món fos així de tancat. Fins que no vam començar a veure que el món era d'una altra manera van passar anys. Vam aguantar perquè no teníem experiència de la llibertat.

Subscriuríeu que aquella *Girona grisa i negra* va ser per molts anys una ciutat de franquistes i capellans?

Sí, sí, i tant. Nosaltres vam fer el llibre *Girona, grisa i negra* just en aquesta taula que estem ara, amb Just Casero, Pius Pujades i Jaume Guillamet, per això, per denunciar la situació en què vivíem, camuflant-la sota aspectes culturals però denunciant la situació d'una ciutat que era grisa i que era negra. Mai no hem hagut de rectificar, d'admetre que ens havíem passat de rosca. Ho vam fer amb tanta discreció com vam poder perquè el llibre superés la censura, però també va quedar clar que allà hi havia una situació que no era desitjable.

Vàreu topar amb la censura, doncs...

Jo vaig tenir molta sort, perquè la censura de veritat –la que va durar fins a la Llei de premsa– no la vaig viure. A *Vida Catòlica* no la passàvem: l'Església tenia tant de poder que no l'havia de passar (per això ara es queixen, perquè en tenien tant que ara no se'n saben veure sense). Per tant no ens calia portar res a censurar.

A *Presència* ja hi havia Llei de premsa, però durant un temps vàrem viure sota la llei d'excepció i allò va ser molt empipador. En aquells moments fins i tot un article meu va rebre i ens vam trobar que no sabíem què publicar, però alguna cosa havíem de posar perquè estava prohibit deixar espais en blanc. Vam decidir oferir receptes de cuina, una cosa normal ara i molt estranya aleshores. En un d'aquests articles, un mes de febrer, vam voler escriure uns refranys, un dels quals cridava a la fi de l'hivern i l'arribada de la primavera. Això va ser considerat una al·legoria –eren tontos però no tant– i també ens ho van censurar. Havíem d'aprendre a escriure de manera críptica, a parlar entre línies, i potser ens va ajudar a escriure millor.

“Era estimulante, érem joves, però la situació no era agradable. De cap manera no voldria tornar a allò. Això d'ara està molt més bé”

Afirmeu que estàveu fascinat pel periodisme i per la literatura. Quines eren les vostres lectures?

Les primeres lectures? Les infantils van ser *La tria*, de Joan Maragall. Va ser un llibre fonamental, en què vaig descobrir la poesia catalana, que també vaig trobar en Verdaguer, però que em semblava una mica més passat de moda. Maragall em va omplir molt, va ser el meu primer referent.

No sabia explicar gaire bé com es va anar eixamplant el meu bagatge literari. Potser va començar per un llibre, *Història*, de Jaume Vicens Vives i Enric Bagué, un llibre per a adolescents que està escrit meravellosament bé i que fa entendre que els fets que els historiadors expliquen d'una manera freda es poden escriure amb veritable càrrega literària. Una altra descoberta va ser Carles Rahola, que comença a interessar-me perquè parla de la meua ciutat. Després passo a resseguir tota la seva obra, que, per altra banda, era del tot intrometible i per sort hi havia alguns volums aquí a casa. Rahola m'interessa per aquesta idea que jo també he volgut continuar, la de dir les coses que la gent experta explica fredament, científicament, explicar-les literàriament, posar-li una punta de literatura a tots els escrits, cuidar molt l'estil perquè sigui planer, entenedor, creatiu, que sigui atractiu i tingui color, que respiri, i això ho he intentat fer amb tots els meus llibres, i també amb el periodisme sempre que m'ho permetia.

Caldria afegir els poetes catalans en general, sobretot els noucentistes. També en Tomàs Garcés, Carles Riba, Pere Quart, Vinyoli o Espriu jo trobaria el món literari que forma els meus referents. No ho ha resultat tant el dels novel·listes; potser se'n salva Bertrana perquè em toca molt de prop, escriu del que conec i he viscut. La novel·la en general m'interessa poc i cada vegada menys, diria. Per tant, els meus referents no serien novel·listes sinó poetes.

Què us va portar a escriure sobre la vostra ciutat i el seu entorn? Heu tingut consciència de cronista?

És com allò de la vocació. Si decideixo no marxar de Girona ja implica una fixació en el món de la pròpia ciutat. Les circumstàncies també hi han ajudat: vaig començar en una revista local, vaig ser corresponsal de la meua ciutat, el primer llibre que vaig poder fer (perquè aquesta és una altra història; van passar anys en què cap gironí no va escriure un llibre: Pla Cargol, Gironella i prou. No hi havia escriptors, ni poetes, ni per descomptat editorials. Aquells anys eren d'un desert creatiu absolut) era

una mena de crònica viva de la ciutat en què, com que no em veia en cor de fer-la sol, vaig demanar ajut a aquells que tenia més a prop.

I si tot això ha sortit bé ha estat per aquesta passió exagerada que tinc per la meua ciutat, que he heretat en part dels meus avantpassats, del meu oncle Rafael. És una cosa que forma part de la meua genètica.

Us han definit com a agitador cultural. La cultura sempre necessita ser sacsejada?

Agitador! Ja vaig sentir que ho deien; també ho diuen de Rafael Masó. *Agitador* és una paraula que trobo excessiva. Potser *animador* o *promotor cultural* seria més adequat. Sempre he estat en disposició –o forçat per les circumstàncies– de fer tota mena d'actes: recitals, funcions de teatre, números orals de *Presència* quan no ens els prohibien... Sempre he intentat de participar en els esdeveniments culturals quan m'ho han demanat o quan m'he sentit obligat a fer-ho.

La paraula *agitador* em fa pensar en el maig del 68 –una experiència que el senyor Sarkozy diu que vol abolir– que va ser una experiència molt important i interessant, que va existir i va tenir una gran repercussió en l'ànim de tots plegats, i em sembla una monstruositat voler-ho ara suprimir. Allò sí que va ser agitació, una paraula que identifico amb la lluita de carrer i les barricades de llambordes. Jo no ho he fet mai, això, ni crec que s'hagi de fer, tot i que quan ha succeït –en aquestes grans ocasions històriques– he celebrat que hi hagués algú capaç de fer-ho assumint les conseqüències que se'n derivessin. Però des de l'òptica de la ciutat pacífica i tranquil·la que és Girona, el que calia fer era impulsar més que agitar la cultura, animar-la perquè cada cop tingués una repercussió més àmplia en la societat.

“Rahola m'interessa per aquesta idea que jo també he volgut continuar, la de dir les coses que la gent experta explica fredament, científicament, explicar-les literàriament”

Sou la culminació d'una nissaga familiar?

Quan comences a gratar pels calaixos, acabes descobrint que aquesta gent van fer una feina que potser paga la pena que es conegui i que en la mesura que es pugui, es continuï. Per tant, sí que, hi és aquest pes, però també la satisfacció de pertànyer a aquesta nissaga dels Masó, que en un període relativament curt van fer una feina important. El senyor Masó arriba a Girona i es casa amb una pubilla que té per única propietat aquesta casa. A partir d'aquí funda una impremta, dirigeix un diari fins que es mor i té una colla de fills que se situen en diversos estadis rellevants del saber. Un d'ells és un jurista recon-

Campanya pel canvi de *Gerona* per *Girona* a la Rambla, amb Francesc Ferrer el 1976 (foto: S. Martí)

Narcis-Jordi Aragó rep de mans de la degana Rosa Congost i del vicerector Joaquim Maria Puigvert, la Distinció al Mèrit Cultural de la Facultat de Lletres de la Universitat de Girona

gut que arriba a ser diputat a Corts. Un altre és un farmacèutic que deixa la farmàcia per dedicar-se a la impremta familiar i que també acaba sent un gran fotògraf –fa la primera foto en color a Girona– i també escriu. També hi ha en Narcís, que és pedagog, i, és clar, en Rafael, que només ell sol ja valdria per tots els altres. I la meva mare, que és una més d'aquesta família..

Per tant, sí, hereu d'aquesta família m'hi sento.

Heu cedit la vostra casa –la casa de Masó– a la ciutat per acollir-hi una Fundació. Com voldríeu que fos?

Nosaltres no tenim fills i amb la meva dona ens va semblar que, si aquest llegat es repartia per fer content a tothom, l'herència dels Masó es dispersaria. Després de pensar-hi molt, ens va semblar que la podíem donar a la ciutat, si és que aquesta ho volia. Tots aquests pensaments eren abans de l'Any Masó i no teníem tan clar que la resposta fos positiva. A la fi tot va anar bé i feliçment la donació va coincidir amb l'Any Masó, i ja ha anat bé, perquè tot aquest entusiasme l'hauria de recollir aquesta fundació.

Què hauria de fer? La bàsica, la que ens ha fet donar això, és que esdevingui un patrimoni local exhibible, visitable, explicable i que hi pugui haver una petita casa museu. També que es dediqui una zona a arxiu i estudi. Paga la pena que no es perdi la referència d'una persona que va ser un arquitecte, però també un animador cultural: va publicar una revista, va impulsar uns jocs florals que van viure fins que un dictador els va prohibir, i van ressuscitar després per morir quan un altre dictador els va matar. Va crear la Societat Atenea, obres públiques importants com el Passeig Arqueològic o els Banyes Àrabs. Rafael

Masó ha de ser un valor fonamental i una referència obligada quan es parli de Girona. El problema de Masó és que no va construir res al passeig de Gràcia i per això fora d'aquí ningú no el coneix. Com a mínim que puguem explicar als altres qui era.

Què ha representat rebre la Distinció al mèrit cultural de la Facultat de Lletres?

Jo i la gent que ens movíem per Girona amb una vocació cultural i humanista creïem que hi havia d'haver universitat. Per descomptat que per a mi la Facultat de Lletres és "la Facultat". Les altres segur que seran més pràctiques i útils, però no tenen sentit si no hi ha un autèntic nucli de formació humanista en tots els seus vessants: la història, l'art, la filosofia, la literatura... Haurien de ser el pòsit sobre el qual s'haurien de sustentar totes les altres disciplines. Si hi havia d'haver facultats, la primera havia de ser aquesta. Jo era un fan seu quan encara no existia i el seu reconeixement em fa més il·lusió que d'altres reconeixements que he rebut, perquè ve de qui ve. Si jo he fet d'advocat amb vocació de periodista i, fins allà on es pugui dir, d'escriptor, amb la mateixa convicció penso que aquesta facultat hauria estat la meua. Moltes vegades he cregut que hauria hagut de pagar per la feina que he pogut fer i, si no l'hagués pogut fer, m'hauria sentit molt desgraciat.

Amb Montserrat Vayreda en el lliurament de la Distinció al mèrit cultural (2005, Consell Comarcal de l'Alt Empordà (foto: Pere Duran)